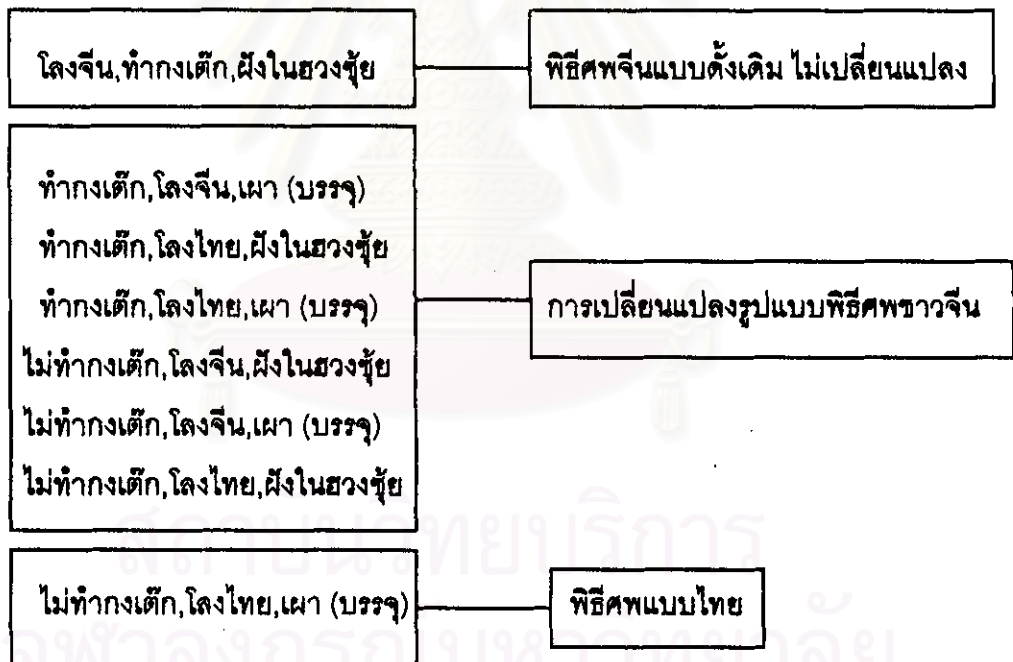

บทที่ 6

การวิเคราะห์พิธีศพบทของชาวจีน

การจัดพิธีศพบทชาวจีนนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลง และยังมีกรปฏิบัติตามพิธีศพบทชาวจีน ให้เราได้พบเห็นอยู่มากในประเทศไทย โดยเฉพาะเราสามารถเห็นพิธีศพบทชาวจีนได้ชัดเจนที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร แม้ว่าจะเป็นวัดไทย แต่ก็มีกรจัดงานศพบทแบบจีน

การเลือกสถานที่จัดงานศพบท ทำให้เราสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ตั้งแต่เริ่มแรกว่า ผู้ที่เลือกจัดงานศพบทที่วัดหัวลำโพงนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ไปบ้างแล้ว ซึ่งทำให้เราสามารถมองข้อแตกต่างของกลุ่มคนจีน ที่จัดพิธีศพบทที่วัดหัวลำโพงได้ชัดเจนขึ้น เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป ดังนี้คือ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นในแต่ละกรณี ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ไว้ข้างแล้ว และมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวมซึ่งเก็บด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยเราสามารถที่จะวิเคราะห์การคงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของพิธีศพบของชาวจีนในลักษณะการมองที่ต่อเนื่องกันได้ จากการมองผ่านช่วงเวลาแตกต่างกัน ดังนี้คือ

1. ช่วงอดีตที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2. ช่วงปัจจุบัน

2.1 ลักษณะการคงอยู่และเปลี่ยนแปลง สามารถแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 โฉงศพ

2.1.2 พิธีงเด็ก

2.1.3 การฝังศพ

2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงพิธีศพบ

3. แนวโน้มพิธีศพบของชาวจีนในอนาคต

4. การพิสูจน์สมมุติฐาน

1. ช่วงอดีตที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การวิเคราะห์การคงอยู่และเปลี่ยนแปลงพิธีศพบของชาวจีนนั้น พบว่าจากการที่คนไทยกับคนจีนนั้นได้มีการผสมผสานกลมกลืนทางเชื้อชาติ หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรมมีมานานแล้ว โดยพิจารณาคนไทยได้จาก การแต่งตัว การพูดภาษาจีนได้ การสืบบรรพบุรุษขึ้นไปว่าเป็นคนจีน ลักษณะอาหารการกิน อาชีพ การเป็นสมาชิกสมาคมจีนต่าง ๆ การใช้นามสกุลไทยที่ยังคงร่องรอยของการใช้แซ่แต่ดั้งเดิม การถือตามประเพณีจีน และอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน การใช้ชื่อไทย การพูดภาษาไทย เป็นสมาชิกของสังคม ติดต่อบรรยากาศในฐานะคนไทย ฯลฯ

ลักษณะดังกล่าวมาข้างต้นนั้น เราพบว่าในช่วงสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรมของคนจีน คนจีนได้ถูกปลดปล่อยทางสัญลักษณ์ หรือวัฒนธรรมจีนของตน โดยการออกกฎหมายปิดโรงเรียนจีน ห้ามเผยแพร่หนังสือพิมพ์จีน อีกทั้งมีการตัดหางเปียทิ้ง เป็นต้น จากนั้นจึงมีการให้เกิดการปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมและสังคมไทย โดยการศึกษาภาคบังคับนั่นเอง

สำหรับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้มีหลายประเด็น อย่างเช่น เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างคนไทยกับคนจีนขึ้น โดยมีการสมรสกับผู้หญิงไทย ในระยะแรกที่คนจีนอพยพมานั้นผู้ชายจีนจะอพยพมามากกว่าผู้หญิงจีน ทำให้มีการแต่งงานกับคนไทยมากกว่า ผู้อพยพรุ่นหลังที่มีผู้หญิงอพยพมามาก ซึ่งผู้ชายจีนจึงสามารถเลือกแต่งงานกับคนจีนด้วยกันได้ จึงมีการแต่งงานระหว่างคนไทยกับคนจีนลดลง ผู้ที่แต่งงานกับคนไทยนั้น Skinner พบว่า พิธีศพเปลี่ยนไป เนื่องจากผู้เป็นแม่ต้องการให้เผา เพราะคนไทยเชื่อว่าคนที่ตายผิดธรรมชาติเท่านั้นจึงจะฝัง จึงการเปลี่ยนแปลง ผู้ที่อพยพมาจากเมืองจีนรุ่นแรกจะจัดพิธีตามธรรมเนียมจีนทุกอย่าง รุ่นต่อมาศพจะถูกเผาแต่พิธีจะถูกนำไปฝังแบบจีน ในรุ่นหลานพูดจีนไม่ได้ จัดงานแบบไทย

ลักษณะที่ Skinner กล่าวมายังคงพบเห็นอยู่มาก แต่ก็มีหลายกรณีที่มีการข้ามรุ่นในการปฏิบัติพิธี ดังกรณีตัวอย่างของนายบัว ซึ่งเป็นรุ่นแรกที่อพยพมาจากเมืองจีน แต่มีการจัดพิธีศพโดยใช้โลงไทย มีการเผากระดาษขงเด็ก และเผา แล้วกระดูกจะถูกลอยอังคารตามอย่างไทยด้วย อีกทั้งกรณีของป้าซึ่งเป็นคนจีนรุ่นที่ 2 แต่ได้มีการจัดพิธีศพแบบจีนแท้ จากกรณีศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงพิธีศพเป็นแบบไทยนั้น ไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงในรุ่นที่ 2 หรือ 3 แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตั้งแต่รุ่นที่ 1 นั่นเอง ดังนั้นลักษณะการพิจารณา หากมองโดยรวมแล้วบางกรณีจะเป็นไปตามที่ Skinner กล่าวไว้ แต่บางกรณีที่พิเศษออกไป จากการพิจารณารายกรณีศึกษาทำให้เราสามารถมอง ความคงอยู่และเปลี่ยนแปลงพิธีศพได้ชัดเจนมากขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ช่วงปัจจุบัน

2.1 ลักษณะการคงอยู่และเปลี่ยนแปลง จากการกลืนกลายนี้ มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของการปลดปล่อยทางวัฒนธรรมในแต่ละยุค แตกต่างกันไปในปัจจุบัน กฎหมายชาตินิยม นั้นได้ถูกยกเลิกไป คนจีนมีสิทธิเลือกที่จะจัดงานศพแบบใดก็ได้มากขึ้น ดังนั้นการวิเคราะห์ในส่วนปัจจุบัน เพื่อช่วยให้เข้าใจถึงการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพของชาวจีน ดังนั้นลักษณะการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพคนจีนนั้น เราสามารถอธิบายโดยการมองจากรูปแบบที่มีลักษณะสำคัญของพิธีศพของคนจีน ซึ่งในที่นี้มี 3 รูปแบบ ที่เป็นประเด็นสำคัญในการมองการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน คือ

2.1.1 โลงศพ

ลักษณะของโลงศพจีนเป็นโลงที่ทำด้วยไม้ โดยซุดเอาเนื้อไม้ด้านในออก ด้านข้างของโลงจะมีลักษณะคล้ายดอกไม้ สีที่ใช้มีประมาณ 3 สี คือ สีดำ สีน้ำตาล สีเขลเด็ก ราคาจะสูงมาก ปัจจุบันชาวจีนได้หันมาใช้ โลงไม้แบบไทยกันมาก ซึ่งลักษณะของโลงไม้แบบไทยนั้น จะทำมาจากไม้ที่เลื่อยเป็นแผ่น ๆ แล้วทำให้เรียบ จากนั้นนำมาตอกเป็นโลงสี่เหลี่ยม ทาสีขาว, ครีมนटकแต่งลายด้ายลายทอง ส่วนใหญ่จะมีลายคล้าย ๆ กัน แต่มีราคาถูกกว่า เนื่องจากโลงจำปาของจีนที่ต้องใช้ไม้ทั้งต้นนั่นเองจึงมีราคาสูง

2.1.2 พิธีกงเต๊ก

พิธีกงเต๊กเป็นพิธีเผา วัตถุประสงค์ให้ผู้ตาย คนจีนถือว่าเป็นการทำบุญให้แก่ผู้ตาย การทำพิธีศพให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติกันในทุกสังคมชาวจีนก็เช่นเดียวกันชนชาติอื่น ที่ถือว่าการทำพิธีกงเต๊กจะช่วยให้ผู้ตายได้ ได้รับความสุขในปรภพเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และยังเชื่อว่าจะส่งผลให้บุตรหลานและผู้มีส่วนช่วยงานได้รับความสุขความ สุขความ เจริญด้วย

การสังเกตการณ์เราจะพบว่า พิธีกงเต๊กนั้นจะมีการปฏิบัติแตกต่างกันไปในแต่ละงานศพ โดยมีการตัดบางพิธีกรรมไป เพื่อที่จะให้เป็นไปตามความสะดวกของเจ้าภาพแต่ละราย ไป ลักษณะการเรียกชื่อ และรูปแบบก็จะแตกต่างกันไปตามคณะของผู้ประกอบพิธีด้วย

ส่วนพิธีกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเหมือน ๆ กัน อย่างเช่น พิธีชุมนุมเทวดา พิธีเจริญบุญญาณ พิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีสังเวช พิธีข้ามสะพาน พิธีเผาเครื่องกระดาษ เป็นต้น สำหรับพิธีที่จะเลือกทำหรือไม่ก็ได้คือ พิธีทิ้งกระดาษวิญญาณ

การทำพิธีศพของชาวจีนส่วนใหญ่ ไม่ได้ปฏิบัติตามพิธีศพทุกขั้นตอน แต่จะเลือกขั้นตอนที่สำคัญ สาเหตุสำคัญที่ชาวจีนต้องตัดขั้นตอนของบางพิธีกรรมออก เพราะการทำเช่นนั้นเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายโดยขาดเหตุผล และไม่เหมาะสมกับกาลสมัยที่ทุกคนต้องทำมาหากิน พบว่า ผู้ที่เป็นลูกหลานที่ไม่ได้ทำพิธีกึ่งเด็กนี้ให้แก่พ่อแม่ของตน เพราะคือว่าเป็นการใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง แต่กลับหันไปทำบุญแบบพิธีไทย

2.1.3 การฝังศพ

การฝังศพ ในสมัยก่อนชาวจีน สามารถที่จะกระทำตามธรรมเนียมพิธีที่มีความยุ่งยากมากได้อย่างเคร่งครัด เนื่องจากมีพื้นที่กว้างขวางมากมาย แต่ในปัจจุบันนี้มีประชากรจำนวนมาก ซึ่งต่างก็จับจองเป็นที่อยู่อาศัย ที่ดินที่เคยเป็นฮวงซู่ยก็ถูกบุกรุก ปรับแต่งหน้าดินให้กลายเป็นที่อยู่อาศัยในรูป บ้านจัดสรร แบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทาวน์เฮาส์ อาคารพาณิชย์ เป็นต้น

อีกทั้งสถานที่ตั้งฮวงซู่ยนั้นเป็นที่ที่เหมาะสมสวยงาม สำหรับการพักผ่อนหรือพักผ่อน อาศัย ดังนั้นจึงมีผู้คนนิยมที่จะเลือกบริเวณเหล่านั้น มาสร้างเป็นรีสอร์ทให้ชาวต่างประเทศพัก ด้วยบริเวณนี้เป็นภูเขา ซึ่งเป็นบริเวณที่เงียบสงบ และมีวิวมองเห็นทะเลที่สวยงาม ส่วนบางแห่งนั้นก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นสนามกอล์ฟ ซึ่งเป็นกีฬาที่นิยมอยู่ในขณะนี้ ด้วยเหตุเนื่องจากพื้นที่ที่ใช้ฝังนั้นมีน้อย (พื้นที่ๆ ดีตามหลักฮวงซู่ย) ราคาสูงมากด้วย สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ คนจีนต้องซื้อที่ดินราคาแพงมากในการฝังศพ และเกิดการเลือกที่จะไม่ฝังศพ มีการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมพิธีเป็นไปในรูปของการเผาแบบคนไทยแทนการฝังศพ

นอกจากมีสาเหตุจากที่ดินแล้ว การต้องดูฮวงซู่ยนั้น ต้องมีการพิจารณากันอย่างละเอียด หากว่าผิดพลาด แม้แต่เพียงนิดเดียวแล้ว จะเกิดผลเลวร้ายต่อลูกหลานมากมาย ดังนั้น การไม่เสียดที่จะปฏิบัติ เนื่องจากไม่มีความรู้หรือหาผู้รู้ไม่ได้พอ จึงไม่ได้ฝังศพ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งเช่นกัน ในการเลือกที่จะฝังศพหรือเผาศพ

เนื่องจากการฝังศพมีความยุ่งยากมากมายดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงพิธีศพที่สำคัญหลัก ๆ ของพิธีศพของชาวจีน ใน 3 ส่วน คือ โองศพ, พิธีกงเต๊ก และการฝังศพ นั้น พบว่าการฝังศพเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่

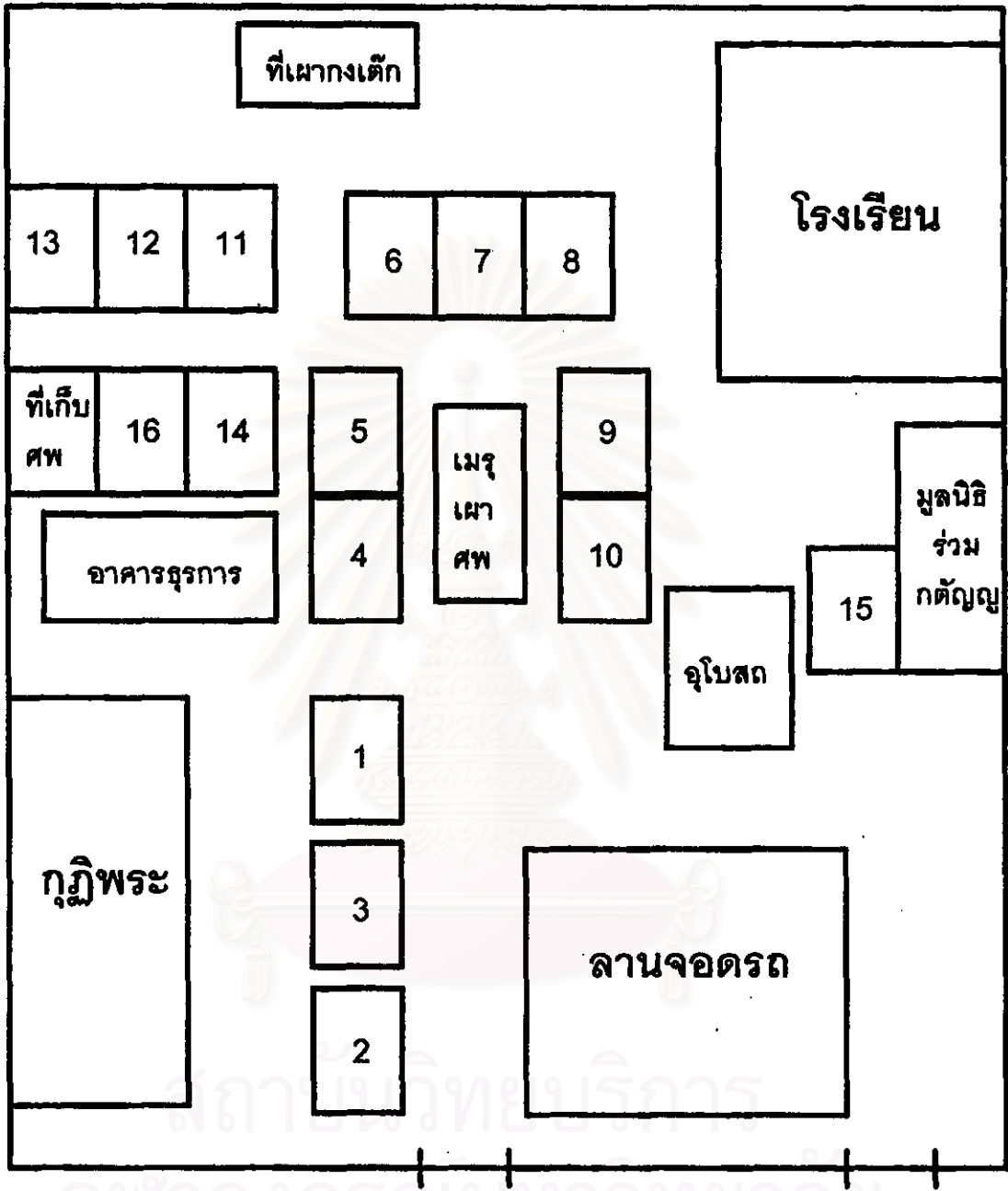
2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงพิธีศพ

2.2.1 อาชีพ มีความสำคัญต่อการดำรงหรือเปลี่ยนแปลงพิธีศพชาวจีนเช่นกัน การที่อยู่ในกลุ่มอาชีพที่คนจีนทำกันมาก ก็ต้องคบค้ากับคนจีน การปฏิบัติตัวทุกอย่าง จึงต้องเป็นไปในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับกลุ่มด้วย

2.2.2 การศึกษา การศึกษาหนังสือของไทยในระดับสูง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีศพ ต่อตัวผู้ตายที่ศึกษาหนังสือไทยในระดับสูง และมีผลบ้างต่อพิธีศพของพ่อแม่ของผู้ที่มีการศึกษาหนังสือไทยในระดับสูง เพราะถึงแม้ว่าลูกจะได้รับการศึกษาของไทยสูงแค่ไหน แต่ถ้าหากมีปัจจัยอื่นมาส่งเสริมให้มีการดำรงพิธีศพแบบจีนไว้ ก็ยังคงอยู่

2.2.3 การเข้าร่วมสมาคมจีน เกิดการดำรงความเป็นจีน ซึ่งช่วยให้เกิดความรักษาระเบียบ บรรทัดฐาน โดยการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่รวมในกลุ่ม ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตของสมาชิกกลุ่ม และการปฏิบัติธรรมเนียมพิธีอย่างพิธีศพก็เป็นพิธีกรรมส่วนหนึ่งในชีวิต ซึ่งสมาชิกสมาคมจีนต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามความคาดหวังของกลุ่มที่มีต่อตัวสมาชิกว่า จะต้องมีการปฏิบัติอย่างที่กลุ่มต้องการ และตามระเบียบบรรทัดฐานของสังคมที่วางไว้ว่า อะไรควรอะไรไม่ควรปฏิบัติ เพื่อป้องกันการซุบซิบนินทา การไม่ยอมรับเข้าพวก และการสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรได้ เป็นต้น

2.2.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ เราจะพบว่าปัจจัยทางด้านนี้มีส่วนสำคัญมาก ในการจัดงานศพแบบจีนให้สมบูรณ์ได้ ยิ่งหากว่าเป็นงานศพที่สมบูรณ์มาก ๆ ต้องใช้เงินในการบันดลเข้าของเครื่องใช้สำหรับพิธีมากตามไปด้วย งานศพที่สมบูรณ์ของจีนนั้น งบประมาณสำหรับใช้จัดพิธีศกราว ๆ แสนกว่าห้าแสน บาทขึ้นไป เงินส่วนใหญ่ที่จ่ายนั้นจะสูงมากที่สุดคือ ค่าที่ฝังศพ ส่วนรองลงมาคือ ค่าเครื่องกงเต๊ก และผู้ประกอบพิธีกงเต๊ก

และจากแผนที่เราจะพบว่าลักษณะของวัดหัวลำโพง มีการจัดสรรสถานที่เป็น
 บล็อก ๆ ในการจัดตั้งศพเพื่อบำเพ็ญกุศล โดยมีทั้งหมด 16 ศาลา ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ

1. ศาลาด้านหน้า 1,2,15 มีขนาดใหญ่ สามารถบรรจุคนได้จำนวนมากเป็นร้อย ๆ คน และมีอัตราค่าเช่า วันละ 2,000 บาท
2. ศาลา 3,5 มีขนาดกว้างรองลงมา ค่าเช่าวันละ 1,500 บาท
3. ศาลา 4,7,9,10 เป็นศาลาที่อยู่ใกล้เมรุ สะดวกในการเคลื่อนและการย้ายศพไปเผา มีอัตราค่าเช่าวันละ 1,000 บาท
4. ศาลา 11,12,13,14,16 อยู่ด้านในลึกสุดของวัด ซึ่งมีลักษณะมุมอับนั้น มีอัตราค่าเช่าวันละ 800 บาท
5. สำหรับศาลา 6,8 เป็นศาลาที่เล็กมากกว่าศาลาอื่น ๆ อีกทั้งค่อนข้างอยู่มุมอับ ดังนั้นค่าเช่าศาลาจึงถูกที่สุด คือ วันละ 600 บาท

จากความแตกต่างเหล่านี้ ทำให้เราสามารถมองเห็นถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของงานศพชาวจีนได้ ทั้งในด้านขนาดของสถานที่ที่ใช้สำหรับบรรจุผู้เข้ามาร่วมงาน ยิ่งศาลาใหญ่เราก็สามารถมองเห็นถึง ลักษณะครอบครัวขยายของชาวจีนได้ชัดเจนขึ้น การดำรงลักษณะของความเป็นจีนยังคงมีอยู่มาก และพบว่ามีปัจจัยทางด้านการเงินสูง จึงสามารถเป็นกลุ่มผู้ใช้บริการเช่าศาลา ในอัตราที่แพงที่สุดได้ ซึ่งแตกต่างจากผู้เช่าศาลาที่มีราคาถูกลงไป ซึ่งมีเครือญาติน้อยกว่า ค่าเช่าศาลามีอัตราถูกกว่าด้วย

งานศพที่มีการจัดพิธีศพแบบจีนที่สมบูรณ์นั้น ส่วนใหญ่รายได้ของลูกหลานและตัวผู้ตายนั้น จะสูงอยู่ในราว ๆ 3 หมื่นกว่าบาทขึ้นไป ดังนั้นปัจจุบันสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงพิธีศพของชาวจีนมากที่สุดเป็นเพราะ ปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลัก

2.2.5 อายุ จากการเก็บข้อมูลที่วัดหัวลำโพง ผู้วิจัยไม่พบว่ามีการจัดพิธีศพแบบจีนในกลุ่มผู้ตายที่อายุน้อย (น้อยกว่า 40 ปี) พบว่าในพิธีศพแบบจีนที่จัดขึ้นในวัดหัวลำโพง มีรูปแบบทั้งแบบจีนแท้ ๆ และผสม สำหรับสาเหตุที่ไม่พบคนจีนอายุน้อย ๆ ในการจัดงานศพแบบจีนนั้น มีผู้รู้ให้เหตุผลว่า คนจีนส่วนใหญ่มักจะตายเมื่ออายุมาก ๆ (มากกว่า 40 ปีขึ้นไป) เนื่องจากอาหารการกินของคนจีนนั้นจะเป็นอาหารบำรุงสุขภาพมากมาย จึงทำให้ไม่พบการตายในคนจีนอายุน้อย ๆ

สาเหตุอีกประการคือ การจัดพิธีศพจีนนั้นจะมีลักษณะแสดงถึงความกตัญญูต่อพ่อแม่ ดังนั้นคนที่เป็นโสด อายุน้อย ไม่มีบุตรหลาน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพ จึงเปลี่ยนแปลงกลายรูปแบบไทย ซึ่งมีลักษณะเรียบง่าย และประหยัดกว่าพิธีศพแบบจีน สำหรับผู้ที่อายุสูง อายุกว่า 40 ปีขึ้นไป มีทั้งผู้ที่จัดและไม่จัดพิธีศพแบบจีนแท้ ในปริมาณใกล้เคียงกัน ดังนั้นปัจจัยด้านอายุจึงไม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงพิธีศพ

2.2.6 ครอบครัวและเครือญาติ ได้มีส่วนทำให้เกิดการคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมพิธีศพได้ ความสัมพันธ์กับกลุ่มเครือญาติ ช่วยทำให้เกิดความรู้สึกถึงชาติพันธุ์ของตนมากขึ้น การมีบรรพบุรุษเป็นคนจีน มีการถ่ายทอดความทรงจำเกี่ยวกับจีนมาสู่ชั้นหลานทำให้เกิดการคงอยู่ ทางวัฒนธรรมขึ้น จากการที่ครอบครัวจีนเป็นครอบครัวขยาย ดังนั้นการที่คนในรุ่นแรกสามารถติดต่อสัมพันธ์ การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดู (Socialization) เด็กรุ่นหลัง ๆ ได้ไม่ยาก ถึงแม้ว่าเด็กรุ่นต่อมาจะพูดจีนไม่ได้ แต่ก็ฟังออกว่าผู้อาวุโสต้องการอะไรได้

และพบว่าครอบครัวของคนตาย มีอิทธิพลต่อการเลือกที่จะจัดพิธีศพรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นอย่างมาก เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในครอบครัวของคนตายจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว ในครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูสอนหลักการประพฤติปฏิบัติอย่างจีนนั้น มีสอนให้ลูกพูดภาษาจีนตามกลุ่มของตนเอง การเคารพบรรพบุรุษการไหว้เทพเจ้าที่ครอบครัวนับถือ อย่างเช่น บู๊นเจ้าก่ง เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น

กลุ่มคนพวกนี้จะมีทัศนคติว่าตนเองเป็นคนจีนที่มาอยู่ในเมืองไทย โดยหาได้คิดว่าตนเองคนไทยไม่นั้น พฤติกรรมต่าง ๆ ก็เป็นไปในรูปแบบของจีนส่วนใหญ่ ทั้งในการดำรงชีวิต การพูดภาษาจีน การปฏิบัติตามกรรมนิยมจีนอย่างเคร่งครัด เช่น ในวันตรุษจีนก็จะเตรียมอาหารคาวหวาน บูชา บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการปฏิบัติตามความเชื่อถือ เช่น กตัญญู

กลุ่มนี้จะมีการจัดพิธีศพแบบจีนแท้ คือ มีการจัดเตรียมโรงศพแบบจีน ลักษณะเป็นไม้ทั้งต้นขุดเจาะภายใน ด้านบนและท้ายของโรงศพจะบนมีรูปคล้ายดอกไม้ ซึ่งเรียกทั่วไปว่า "โลงจำปา" มีการจัดพิธีกึ่งเด็กแบบขนาดกลาง (1 วัน 1 คืน) และใหญ่ (2 วัน 2 คืน) ซึ่งจัดว่าเป็นการจัดกึ่งเด็กที่ค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุดในปัจจุบันนี้ และมีการฝังศพในพื้นที่ที่มีการดูวงจ้อย่างดี

ส่วนกลุ่มคนจีนที่มีทัศนคติ คิดว่า “ตนเองเป็นคนไทย” ไม่ค่อยเคร่งครัดกฎระเบียบแบบแผนประเพณีอย่างจีน แม้ว่าจะพูดไทยไม่ชัดก็จะพยายามพูดกับลูก ๆ โดยไม่ได้พูดกับลูกด้วยภาษาจีน และไม่ปลูกฝังความคิดแบบจีนให้กับลูกหลาน กลุ่มนี้จะไม่มีความรู้สึกว่าต้องประพฤติปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนอย่างบิดามารดานั่นเอง

3. แนวโน้มพิธีศพของชาวจีนในอนาคต

สำหรับพิธีศพของจีนในอนาคตนั้น จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์นั้น เราจะพบว่า ลูกหลานจีนในรุ่นหลานจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นในรูปแบบไทยมากขึ้น มีการใช้โลงศพแบบไทย มีการไม่ทำพิธีงเด็ก และเผาศพแทนการฝังศพ แต่สาเหตุที่เรายังคงเห็นลักษณะของการจัดพิธีศพแบบจีนอยู่ นั้นมีสาเหตุมาจาก ปัจจุบันคนจีนได้อพยพมาอยู่ในเมืองไทยสะดวกกว่าเมื่ออดีต การอพยพมาเรื่อย ๆ ของคนจีนนั้น ทำให้การดำรงพิธีศพเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ตลอดจนอนาคต

4. การพิสูจน์สมมติฐาน

จากการเก็บข้อมูลในงานวิจัย “การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพของชาวจีนที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร” มีสมมติฐานดังนี้

1. ชาวจีนที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มที่จะทำวงหรีด (ฝัง) มากกว่าชาวจีนที่มีรายได้น้อย
2. ชาวจีนที่อายุมากจะรักษาประเพณีการจัดพิธีศพแบบจีนสูงกว่า ชาวจีนที่อายุน้อยกว่า
3. ชาวจีนที่มีความรู้ด้านภาษาจีนระดับกลางขึ้นไป จะมีการจัดพิธีศพแบบจีนมากกว่า ชาวจีนที่มีความรู้ด้านภาษาจีนขั้นพื้นฐาน
4. ชาวจีนที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากระบบการศึกษาของไทย จะมีการจัดพิธีศพแบบจีนน้อยกว่าชาวจีน ที่จบต่ำกว่าระดับปริญญาตรี
5. ชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยจะนิยมจัดพิธีศพแบบไทยมากกว่า ผู้ที่เกิดในประเทศจีน
6. ผู้เป็นสมาชิกสมาคมจีนจะจัดพิธีศพแบบจีนมากกว่า ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมจีน

สมมติฐานข้อ 1: ชาวจีนที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มที่จะทำของขวัญ (ฝัง) มากกว่าชาวจีนที่มีรายได้น้อย เราพบว่า รายได้ของผู้ตายและตัวลูกหลานของผู้ตาย มีความสำคัญต่อการจัดพิธีศพในรูปแบบเงินแท้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะยิ่งครอบครัวที่มีรายได้สูง จะมีกำลังพอที่จะเอื้ออำนวยให้จัดพิธีศพที่สมบูรณ์ได้ ดังนั้นจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อ 2: จากการเก็บข้อมูลที่วัดหัวลำโพง ผู้วิจัยไม่พบว่ามีการจัดพิธีศพแบบเงิน ในกลุ่มผู้ตายที่อายุน้อย (ต่ำกว่า 40 ปี) ซึ่งสามารถสันนิษฐานได้ว่า อาจเป็นเพราะอาหารของคนจีนส่วนใหญ่เป็นอาหารเสริมบำรุงร่างกาย ทำให้คนจีนมีอายุยืนยาว จึงเป็นสาเหตุหนึ่ง ทำให้ไม่พบการจัดพิธีศพแบบเงินในกลุ่มคนอายุน้อย

สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ การจัดพิธีศพจีนนั้นจะมีลักษณะแสดงถึงความกตัญญูต่อพ่อแม่ ดังนั้นคนที่เป็นโสด อายุน้อย ไม่มีบุตรหลาน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพ จึงอาจเปลี่ยนแปลงกลายเป็นไทยแท้ (ซึ่งนอกกรอบการศึกษา เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากรณีที่มีการจัดพิธีแบบเงินแท้ และรูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ศึกษาพิธีแบบไทยแท้ด้วยนั่นเอง) ซึ่งจะมีลักษณะเรียบง่าย ประหยัดกว่าพิธีศพแบบเงิน ดังนั้นจากสมมติฐานที่ว่าชาวจีนที่อายุมาก จะรักษาประเพณีการจัดพิธีศพแบบเงินสูงกว่า ชาวจีนที่อายุน้อยกว่า จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

สมมติฐานข้อ 3: พบว่าวิจัยความรู้ด้านภาษาจีนนี้ ไม่มีอิทธิพลต่อการจัดพิธีแบบเงิน เนื่องจากผู้ตายส่วนใหญ่ที่จัดพิธีศพแบบเงินมักจะรู้ภาษาจีน เพียงใช้ชีวิตประจำวัน สำหรับลูกหลานที่จัดพิธีศพแบบเงินให้พ่อแม่พูดจีนได้นิดหน่อยเท่านั้น โดยจะพึ่งพาผู้ประกอบพิธีในการบอกกล่าวในการประกอบพิธี สำหรับผู้ที่ปรับเปลี่ยนพิธีศพแบบเงิน กลับพบว่ามีส่วนสนใจศึกษาภาษาจีนถึงขั้นอ่านออกเขียนได้ เพื่อประดับความรู้และใช้ประโยชน์ ด้วยภาษาจีนเป็นภาษาสากลเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ ดังนั้นจากสมมติฐานที่ว่า ชาวจีนที่มีความรู้ด้านภาษาจีนระดับกลางขึ้นไป จะมีการจัดพิธีศพแบบเงินมากกว่า ชาวจีนที่มีความรู้ด้านภาษาจีนขั้นพื้นฐานนั้น ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

สมมติฐานข้อ 4: จากการสัมภาษณ์ พบว่า ระดับการศึกษาของไทยมีผลต่อการตัดสินใจเลือกไม่จัดพิธีศพของพ่อแม่ในรูปแบบเงิน แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้มีการดำรงพิธีศพแบบเงินด้วย และพบว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีศพในอนาคต สำหรับตัวลูกหลานที่ศึกษาหนังสือไทยในระดับสูง ดังนั้นสมมติฐานที่ว่า ชาวจีนที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากระบบการศึกษาของไทย จะมีการจัดพิธีศพแบบเงินน้อยกว่าชาวจีน ที่จบต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

ธรรมนูญข้อ 5: ส่วนใหญ่พิธีศพแบบจีนจะถูกจัดขึ้น สำหรับคนจีนที่มาจากเมืองจีน ในรูปแบบจีนแท้อย่างแน่นนอน ในกรณีที่ผู้ตายได้สั่งเสียไว้ และในกรณีที่ไม่ได้สั่งเสียไว้ นั้น พบว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือไม่ ขึ้นกับการเลือกรูปแบบการจัดพิธีศพของลูกหลานผู้ตาย ดังนั้นจากธรรมนูญที่ว่า ชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยจะนิยมจัดพิธีศพแบบไทยมากกว่า ผู้ที่เกิดในประเทศจีน จึงเป็นไปตามธรรมนูญ

ธรรมนูญข้อ 6: การเป็นสมาชิกสมาคมจีน เกิดการดำรงความเป็นจีน ซึ่งช่วยให้เกิดความรัก าระเบียบ บรรทัดฐาน โดยการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่รวมในกลุ่ม มีการคาดหวังในตัวสมาชิกว่าจะต้องมีการปฏิบัติ ดังนั้นผู้เป็นสมาชิกสมาคมชาวจีนจะจัดพิธีศพแบบจีน เพื่อป้องกันการชุบฉิบนิทา การได้รับผลประโยชน์ในด้านวัตถุและจิตใจ เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นไปตามธรรมนูญที่วางเอาไว้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย